

Tóth Péter – Hanczvikkel Adrienn – Duchon Jenő (szerk.)

**Tanulóközpontú oktatás, módszertani
megújulás a szakképzésben és a
felsőoktatásban**

VII. Trefort Ágoston Tanárképzési Konferencia
Tanulmánykötet

ISBN 978-963-449-073-9

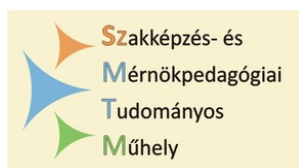
A konferencia szervezője:

ÓBUDAI EGYETEM
TREFORT ÁGOSTON MÉRNÖKPEDAGÓGIAI KÖZPONT
www.tmpk.uni-obuda.hu

A konferencia honlapja:
<http://trefort.tmpk.uni-obuda.hu/>

A konferencia megrendezését a támogatta:

2017

Szervezőbizottság

Prof. Dr. Tóth Péter (elnök)

Dr. Tomory Ibolya

Duchon Jenő

Fónagy-Bicskei Ildikó

Varga Anikó

Helyszín

Óbudai Egyetem, Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Budapest, Népszínház u. 8.

Időpont

2017. november 24.

A konferencia hivatalos nyelve

magyar, angol

A konferenciakötetben közölt tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, a bennük szereplő adatok és interjúk valóságtartalmáért a szerzők felelnek.

ISBN 978-963-449-073-9

Tartalomjegyzék

45 éves a műszaki pedagógusképzés az Óbudai Egyetemen	6
A 200 éve született Trefort Ágoston emlékezete művészetpártoló tevékenységei tükrében	12
Effective teaching techniques in English language teaching	24
Object choice and symbolic acts. Understanding autism through children's play	29
Drop out of schools – Early school leaving in international context	44
Educational event mining	56
Electronic curriculum for teaching IT subject methodology	68
Tanulóközpontú tanulás és problémamegoldás:	
A probléma alapú tanulás	79
Probléma alapú tanulás a Yorki Egyetem jogi képzésén	98
A PBL értékelése és módszertana – A Deleware Egyetem PBL gyakorlata	110
A probléma alapú tanulás bemutatása a Maastrichti Egyetem tevékenységében	121
„Ahol a tudás találkozik a világgal!” – Az Aalborgi Egyetem probléma alapú oktatásának modellje	129
Zenei fejlesztőmunka Új-Zélandon	137
„Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra” – Az ezer mérföldes utazás is egyetlen lépéssel kezdődik	146
Debreceni és nagyváradai egyetemisták munkavállalási szokásainak összehasonlítása	169
A műszaki pályákkal kapcsolatos attitűdök alakulása	187
A munkavállalási kompetenciák fejlesztésének jelentősége	202
Tanulmányi célú mobilitás perspektívái a kárpátaljai hallgatók körében	220
Elvándorlási aspirációk és nyelvválasztás az erdélyi oktatás megtartó ereje tükrében	234
A mentortanári munka SWOT-analízise	249
A szaktanári portfólió alkalmazásának tapasztalatai az agrár mérnök-tanár mesterképzésben a Szent István Egyetemen	263

Gyógypedagógus-képzés helyzete és fejlődése az elmúlt 10 évben	280
Intergenerációs szakképzés	298
A szakiskolai lét reprezentációja egy életút interjújában	313
A horgosi roma/cigány közösség háztáji gazdaságának beindításával járó nehézségek és azok kiküszöbölése	329
Az önálló tanulás szervezése informatikai keretrendszerben	345
Különleges bánásmódot igénylő középiskolás diákok társas kapcsolatainak vizsgálata	366
A kereskedelmi szakképzés dilemmái	381
A pedagógusok digitális kompetencia keretrendszere	394
Módszertani megújulás digitális környezetben	422
Web-bányászati módszerek alkalmazásának lehetőségei egy információbiztonság-tudatosságot fejlesztő képzésben	438
Vajdasági általános iskolai tanulók véleménye az iskolabiztonsági megoldásokról	457
Oktatási folyamat eredményességének vizsgálata a Moodle környezetben	475
A „Munkavédelem, biztonságtechnika” e-learning kurzus tudásellenőrzési megoldásai	483
A tükrözött osztályteremben mutatott aktivitás és eredményesség összefüggése a motivációval, a tanulási és kognitív stílussal	496
Az építőipar és földmérés ágazatban tanulók téri képességeinek feltárása statisztikai módszerekkel	516
Az oktatási ráfordítások elemzése a tanulói teljesítmények alapján	534
A procedurális tudásról gyakorlatközeleli megközelítésben	543
Ismerd meg önmagadat! – Tanító és tanárszakos hallgatók tanulási stílusa	552
Színházi előadásokkal kapcsolatos viszonyulásmódok a nagyváradi magyar középiskolások és egyetemisták körében	581
A 0 – 3 éves korosztály idegennyelv-oktatásának új kihívásai	598
Figuratív nyelvhasználat és atipikus fejlődés	614
Szakítás a horgonyokkal. Moskát Anita: Horgonyhely (Doboztankönyv-fejezet)	628
A János vitéz vérfrissítése (Doboztankönyv-fejezet)	643
A biológia óraszámának alakulása az utóbbi 15 évben az alapiskolák felső tagozatán Szlovákiában	657

A biológia szótár szükségessége a kétnyelvű közösségben	666
Fenntartói és szülői elvárások egy középiskolás kollégiumi tevékenység-szerkezetének vonatkozásában	675
A diversity menedzsment megnyilvánulása az iskolában	686
Az általános iskolai testnevelés megújult célrendszerének vizsgálata az észak-alföldi régióban	695
Az iskola sötét oldala	711
(Gyógy)pedagógiai módszertani útmutató szoftveres szociometriai adatfelvételhez	729
Az élethosszig tartó tanulás motivációnak vizsgálata egy szakképzési intézményben	740
Képzési területek kimeneti leírásainak és a 2016-os képzési és kimeneti követelmények kompetenciát leíró elemeinek összehasonlításai szövegbányászati módszerekkel	759

TANULMÁNYI CÉLÚ MOBILITÁS PERSPEKTÍVÁI A KÁRPÁTALJAI HALLGATÓK KÖRÉBEN

Pallay Katalin, p.katinka16@gmail.com

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Debreceni Egyetem

1. Bevezetés

A külföldi területek közül a kárpátaljai diákok hallgatói célú mobilitását kívánom bemutatni. Kárpátalja földrajzi fekvésének, politikai, gazdasági helyzetének, a területen végbement úgynevezett „országváltásoknak” köszönhetően mindig magas volt az utazási igény és szükség (Hanusz – Kókai 2009). A rendszerváltást követő években az elcsatolt területekről, úgy Kárpátaljáról elindultak a migrációs folyamatok. (Molnár 2008; Teperics 2012).

Az Ukrajnában kialakult politikai és gazdasági helyzet miatt a kárpátaljai fiatalság körében felerősödött a magyarországi tanulmányi célú mobilitás, s egyre több lehetőség nyílik teljes diplomát nyújtó anyaországi képzésen vagy részképzésen részt venni.

Jelenleg különböző képzési formák vannak, melyekre jelentkezhetnek és jelentkezhettek a kárpátaljai magyar felvételizők:

- Balassi Intézet (egyéves felsőoktatási továbbtanulásra való felkészítő képzés);
- teljes képzési ösztöndíj;
- részképzéses ösztöndíj;
- Erasmus-program;
- Makovecz Hallgatói Mobilitási Program;
- PhD-ösztöndíj;
- kutatói ösztöndíj.

2. Hallgatói célú mobilitás

Az oktatási célú vándorlás a migráció egyik jelentős népességszámot érintő szegmense, melyet a nemzetközi irodalom student mobility, foreign study, study abroad, international mobile student vagy high education

student kifejezésként tart számon (Rédei, 2008, Rédei, 2009). Teperics (2012) írása szerint különbséget kell tenni a mobilitás és migráció fogalmak között. A különbség abban ragadható meg, hogy a migrációra bekövetkezett eseményként tekinthetünk, míg a mobilitás nem végleges letelepedést jelent. Ennek megfelelően a tanulmányi mozgásokat mobilitásnak célszerű nevezni, azonban a mobilitás átalakulhat végleges letelepedéssé, azaz migrációvá.

A tanulmányi célú földrajzi mobilitás országon belüli és országhatáron átnyúló vándorlást is jelenthet. Már az első európai egyetemek megalakulását követően megindult a peregrináció, azaz a külföldi egyetemjárás (Dusa, 2011). A tanulmányi célú mobilitás évszázadok óta lehetőséget biztosít a kiváló tanulmányi eredményekkel rendelkező ambiciózus diákok számára. Ezáltal fejlettebb felsőoktatási rendszerrel rendelkező országokban szerezhetik meg a számukra szükséges tudást és a diplomát (Lajos, 2005). A hallgatói mobilitás fogékony életkorban valósul meg, és lehetővé teszi a korai karrierépítést (Rédei, 2014).

A hallgatói mobilitást több szempontból is lehet kategorizálni. Az utazás iránya szerint megkülönböztetünk kiutazó, azaz export valamint beutazó, vagyis import tevékenységű mobilitást. A tanulmányi idő alapján lehet teljes diplomát nyújtó képzés, illetve részképzés (Berács, 2011).

A szülőföldjüket elhagyó fiatalok döntéshozatalakor abban bíznak, hogy máshol jobbak a kilátásaik, szabadabban mozoghatnak, új ismereteket sajátíthatnak el, új tapasztalatokra és önállóságra tehetnek szert. A jelen kor fiataljaiban gyakran megfogalmazódik a vágy egy jobb élet iránt, s elhatározzák az elmozdulást. A tanulási célú mobilitás a szellemi erőforrások növelésének egyik leggyorsabb csatornája. Nem végleges letelepedést jelent, hanem huzamosabb ideig tartó tartózkodást. A célterület kiválasztásakor a továbbtanulásukat külföldön tervező fiatalok figyelembe veszik az adott térség oktatási intézményeit, annak lehetőségeit, de az oktatás tartalma mellett az ország imázsa és légköre is befolyásolja őket. (Rédei, 2008). A hallgatói célú mobilitásnak számos pozitív hatása van. Kutatások bizonyítják, hogy a külföldi tanulás során jelentős mértékben fejlődik a nyelvtudásuk, s hazatérve magabiztosan használják az elsajátított idegen nyelvet, hazatérve nyitottabbak lesznek a lehetőségek irányába, könnyebben létesítenek szakmai kapcsolatokat (Dusa, 2015).

A diákok tanulmányi célú mobilitásával számos kutató foglalkozott a Kárpát-medencében, Európában, szinte az egész világon. A tanulmányi célú migrációnak kutatása a magasan képzettek mozgásának elemzéséhez nyúlik vissza, ami az 1960-as években indult. Ezek a kutatások arra irányultak, hogy egyes országok hogyan szívták el a legképzettebb, kiművelt embereket. Az úgynevezett „brain drain” (agyelszívás)

folyamatába bekapcsolódtak a fejlődő országok, a képzett európaiakat, leginkább az angolszász országokból az Amerikai Egyesült Államokba toborozták. Kutatási eredmények bizonyítják, hogy a külföldön tanuló komoly karriert tervező hallgatók tartósan, sok esetben végleg a befogadó országban maradnak (Rédei, 2008, Rédei 2014).

1999-ben Bolognában 29 ország oktatási minisztere írta alá a Bolognai Nyilatkozatot, ami által elindult a bolognai folyamatnak nevezett nagyszabású felsőoktatási reform. A bolognai folyamat céljai között szerepel a hallgatók, oktatók rendszeres mozgatása (Hrubos, 2005, Deréky, 2003). A tanulmányi célú mobilitás egyik fő célja között szerepel, hogy a képzési rendszerek összehangolásával megteremtsék a későbbi, nemzetközi munkaerő-piaci mobilitás alapjait (Kasza, 2010). Magyarország 1999-ben csatlakozott az összetartozó Európai Felsőoktatási Térség kialakításáról szóló Bolognai Nyilatkozathoz, amellyel ők is hozzájárulnak a hallgatói mobilitást segítő egységes kreditrendszer kialakításához, a hallgatói, oktatói és kutatói mobilitás kialakításához (Cserti Csapó – Forray R., 2011). Bizonyos esetekben a hallgatói mobilitást igénybevevő hallgatók számára több lehetőség adódik a munkaerő-piaci elhelyezkedésre, ugyanis sok nemzetközi cégnél nagyobb a kereslet a külföldi egyetemeken szerzett diplomákra (Knight, 2003).

Felmérések szerint az Európai Unió tagországaiban a hallgatók 10-15 százaléka tanul külföldi felsőoktatási intézményekben. A hallgatói mobilitás és diákcseré-progamok projektek lehetőségé teremt meg számos országok között kötött államközi szerződés, megállapodás. Hallgatók sokasága él az Erasmus Mundus, Free Mover, Tempus programok által biztosított lehetőségekkel (Tót, 2005, Cserti Csapó–Forray R., 2011).

3. Határon túliak anyaországi mobilitása

A továbbtanulás céljából Magyarországra érkező hallgatók jelentős részét a határon túli magyar hallgatók képezik. A hallgatói mobilitás egyik speciális formája a külhoni magyarok anyaország irányába történő vándorlása. A határon túli továbbtanulni vágyó fiatalok elsősorban anyaországi felsőoktatási intézményeket céloznak meg. Kutatások alapján kimutatható, hogy a földrajzi közelség jelentős mértékben befolyásolja az egyetemválasztást, így jól kirajzolható az intézmények vonzáskörzete (Tornyai, 2007, Pusztai–Kozma, 2008). A határon túli magyar kisebbségek anyaországi továbbtanulását illetően Szlovákia, Románia, Szerbia és Ukrajna számítanak a legnagyobb küldő országoknak. A külhoni felvételizők jelentős hányada Budapest és Pest megye intézményeit célozza meg, míg vannak, akik határmenti intézményekben folytatják

tanulmányaikat: budapesti felsőoktatási intézmények 49,4%, Szeged 13,1%, Debrecen 9,3%, Győrbe 5,8%, Sopronba 3,9%, Pécs 3,0% (Takács, 2013).

A külhoni magyarok hallgatói mobilitása eltér az európai mintától, ugyanis a Kárpát-medence országait elválasztó határok nem nemzeti identitásokat zárnak le. A bevándorlóknak el kell sajátítani a befogadó ország nyelvét, kultúráját, meg kell találni helyét az ország társadalmi gazdasági struktúrájában. A külhoni magyar hallgatók esetében ezek a tényezők nem játszanak szerepet, ugyanis nincsenek nyelvi nehézségeik, s a földrajzi közelség miatt kulturális és vallási egyezések is jelen vannak (Pusztai–Nagy 2005). A külhoni magyarok esetében a Magyarországra irányuló hallgatói célú mobilitás sajátossága, hogy a mobilis hallgatók az etnikai, nyelvi, kulturális hasonlóságokon kívül érzelmileg is kötődnek Magyarországhoz, mint „anyaországhoz”. Meghatározó vonzerővel bír, hogy az anyaországi képzés magasabb szakmai színvonallal, fejlettebb infrastruktúrával rendelkezik, s világszinten nevesebb diplomát biztosít. Az oktatás színvonala mellett egyértelműen motivációs erővel bír, hogy anyanyelvű képzést választhatnak olyan szakokon, amelyek külföldön csak többségi nyelven tanulhatóak, s a köztudatban élő presztízskülönbséget is figyelembe veszik (Takács–Tátrai – Erőss, 2013, Cserti Csapó –Forray R., 2011, Szentannai, 2001).

A külhoni magyar fiataloknak a rendszerváltást követően van lehetőségük anyaországi továbbtanulásra. Az 1980-as évek végétől egyénileg, 1990-től pedig intézményes keretek között folytathatnak anyaország felé irányuló hallgatói mobilitást. A magyar kormány kiemelt feladatának tekinti a külhoni magyar értelmiségi réteg megerősítését. Ezt a célt 1989-től a határon túli magyar fiatalok anyaországi továbbtanulási lehetőségnyújtásával kívánja megvalósítani, s ezt anyagilag is támogatja (Márkus, 2013, Horváth, 2004). Ennek megfelelően a Magyarország határvidékein élők számára az anyaországba való tanulmányi mobilitás esetében további eltérést jelent az európai mintától a magyar állam által biztosított támogatáspolitikája. Az anyaországban kiépített ösztöndíjrendszer célja a környező országokban élő magyar társadalmak gazdasági fejlődésének elősegítése, az értelmiségi réteg utánpótlása. Az elképzelések szerint a támogatott fiatalok tanulmányaik befejezése után hazatérnek szülőföldjükre, s ott kamatoztatják a Magyarországon megszerzett tudásukat (Erdei, 2005).

A tanulás és a tanulmányi célú mobilitás jövőbe való jelentős befektetés. Azonban nemcsak időt és munkát kell befektetni, hanem anyagi erőforrásokat is. (Pusztai – Nagy 2005). A Magyarországon tovább tanuló vagy tovább tanulni vágyó külhoni fiataloknak az anyagiakkal is számolniuk kell. A határon túli magyarok azonban bizonyos fokú támogatást élveznek – a magyar állam segíti őket az anyaország oktatási

intézményeiben való továbbtanulásban (Fercsik, 2008). Az ösztöndíjak azonban csak bizonyos feltételek mellett elérhetőek. A külhoni magyar hallgatók számára az ösztöndíjak folyósítását és lakhatási lehetőségét napjainkban a Márton Áron Szakkollégium biztosítja (Epare, 2008).

A határon túliak tanulmányi célú mobilitása a jövőbeli terveikre is hatással van. A kelet-közép európai rendszerváltást követően az anyaországi továbbtanulási lehetőséggel élve számos diák tanulmányait befejezve nem tért vissza szülőföldjére. Ennek értelmében már nem időszakos kilépésről, hanem végleges letelepedésről van szó. Magyarország szempontjából erre a folyamatra nyereségként lehet tekinteni, mivel magyar anyanyelvű, magyar kultúrával rendelkező kvalifikált szakemberekkel bővül az anyaországi társadalom. A határon túli magyar közösségek számára a magyarországi továbbtanulás veszteséggel, úgynevezett elitvesztéssel járhat, ugyanis a legképzettebb emberek migrációja veszélyeztetheti a külhoniak kisebbségi közösségének fennmaradását (Pusztai – Kozma, 2008, Váradi, 2013, Keller, 2004).

A külhoniak mobilitása abban is eltér az európai modelltől, hogy a mobilitás egyirányú, a magyarországi hallgatók nem folytatnak tanulmányi célú mozgást a külhoni országokba (Erdei, 2005).

4. A határon túli magyarok mobilitásához hasonlítható nemzetközi példák

A Franciaországba érkező hallgatók főként a volt gyarmatok területéről származnak. Portugáliába a legtöbb külföldi továbbtanulni vágyó fiatal volt afrikai gyarmatokról (Angola, Zöld-foki Köztársaság, Mozambik, Bissau-Guinea, Saõ Tomé) érkeznek, s az ők magas aránya okozza a szegény országok dominanciáját. Hasonlóan Portugáliához a Belgium irányába történő tanulási migráció tíz legnagyobb küldő országa között is szerepel az egykori Belga Kongó (ma Kongói Demokratikus Köztársaság). A fejlett országokba főként a magas jövedelmű államokból érkeznek hallgatók. Az európai gazdag országokba irányuló tanulási migráció háromnegyedét a magas jövedelmű államok adják (Írország, Svédország, Svájc, Egyesült Királyság). Módosulhat azonban ez a tendencia, amennyiben az adott országba valamely korábbi gyarmat(ok)ról érkeznek nagy számban a tanulók (pl. Portugália). A szegényebb országok számára főként a közelség, a hasonló nyelvterület és kultúra, illetve a magasabb életszínvonal a vonzó tényező (Rédei, 2008, Mihalik, 2012).

Kutatások szerint a volt Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének (SZSZKSZ) egyes köztársaságaiból Oroszországba is felvételiznek a fiatalok. Ukrajnából több mint hétezer diák tanul külföldön. Legtöbbjük oroszországi felsőoktatási intézményt választ (Kucenko – Rudenko, 2010).

A felsőoktatásban brit diákok olyan légkörben nőnek fel, amelyben a kontinentális Európa sokuk számára távolinak tűnik. A brit diákok főleg angol nyelvű országok felé határozzák el az elmozdulást hallgatói mobilitás céljából, míg kisebb számban jelölik meg a kontinentális Európát lehetséges célállomásként. Ezt az irányvonalat követve az adatok azt mutatják, hogy a kontinentális Európába történő mobilitás merészebb vállalkozásnak mutatkozik (Mol, 2014).

5. Kárpátaljaiak magyarországi továbbtanulása

Kárpátalja földrajzi fekvésének, politikai, gazdasági helyzetének, a területen végbement úgynevezett „országváltásoknak” köszönhetően mindig magas volt az utazási igény és szükség (Hanusz Árpád – Kókai, 2009). Jelenleg az Ukrajnában kialakult politikai és gazdasági helyzet miatt a kárpátaljai fiatalság körében felerősödött a magyarországi tanulmányi célú mobilitás. Az anyaországban való továbbtanulás azonban nem új jelenség. Miután lehullott a vasfüggöny, az elcsatolt területekről ismét elindultak a migrációs folyamatok. A kárpátaljai magyaroknak 1989-től, a rendszerváltás után nyílt lehetősége magyarországi felsőoktatási tanulásra, 1990 óta van lehetőségük intézményes keretek között tehetik azt meg (Molnár, 2008; Teperics, 2012).

Először a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöksége, majd annak oktatási bizottsága foglalkozott a kárpátaljai magyar fiatalok továbbtanulásával. Megalakulásától a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség gondoskodik a magyarországi továbbtanulás koordinálásáról.

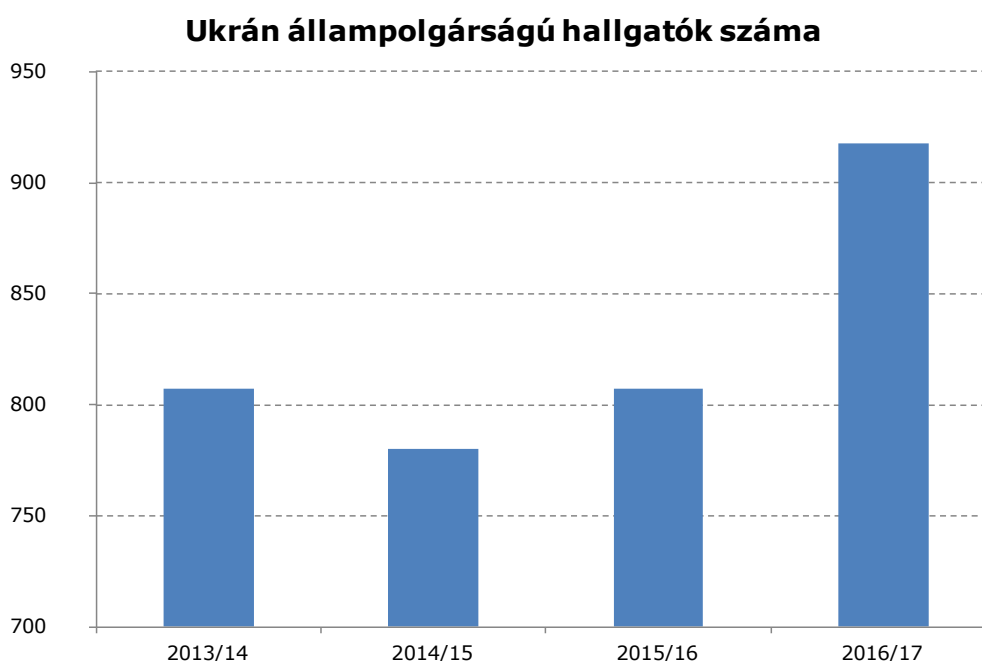
1993. február 21-én megalakult a Határon Túli Magyar Ösztöndíjtanács annak céljából, hogy szervezettebb legyen a külföldi magyar diákok magyarországi továbbtanulási lehetősége. Ezt követően a határon túli magyarok többféle képzési formát is megpályázhattak (Molnár, 2008).

1989-ben mindössze 11 kárpátaljai diák kezdte meg tanulmányait Magyarországon. Mikor a továbbtanulási lehetőség intézményes keretek közé nőtte ki magát, növekedett a felvételizők száma (Beregszászi – Cserniczkó – Orosz, 2001). A Felvi.hu adatai alapján jól kirajzolódik, hogy egyre több ukrán állampolgárságú fiatal él az anyaországi hallgatói célú mobilitás lehetőségével.

Ukrajna ugyan 2006-ban csatlakozott a Bolognai folyamatnak nevezett felsőoktatási reformhoz, az ezzel járó mobilitási lehetőségek kihasználása az országban inkább kivételnek számít, mint gyakorlatnak (Боркач, 2013). Ennek megfelelően számos kárpátaljai érettségiző tanulmányi célú

mobilitás esetén az anyaországot célozza meg. Napjainkban a következő képzési formákra jelentkezhetnek a kárpátaljai magyar felvételizők:

- Balassi Intézet egyetemi előkészítő képzése (egyéves felsőoktatási továbbtanulásra való felkészítő képzés);
- teljes képzési ösztöndíj (miniszteri ösztöndíj);
- részképzéses ösztöndíj;
- Erasmus+ program;
- Makovecz Hallgatói Mobilitási Program;
- PhD-ösztöndíj;
- kutatói ösztöndíj.

1. ábra

5.1. Balassi Intézet egyetemi előkészítő képzése

A Balassi Intézet egyetemi előkészítő képzése (korábbi nevén Magyar Nyelvi Intézet) sajátos helyet foglal el a magyarországi oktatási intézmények között. Közel 27 éve foglalkozik határon túli magyar fiatalok képzésével. A rendszerváltást követő években sok kárpátaljai diák ebben az intézményben kezdte meg magyarországi tanulmányait, mivel csak az előkészítő intézet által tudtak ösztöndíjas képzésekre bejutni a magyarországi egyetemekre (Orosz, 1993). Jelenleg az előkészítő intenzív képzés keretében tantárgyanként heti 12-20 óraszámban készíti fel a már érettségi bizonyítvánnyal rendelkező hallgatókat emelt- és középszintű érettségi vizsgákra. Egy diák két tárgyat választhat angol, biológia, fizika,

földrajz, informatika, kémia, magyar nyelv és irodalom, matematika, testnevelés és történelem közül.

5.2. Miniszteri ösztöndíj

Számos kárpátaljai érettségiző magyarországi felsőoktatási intézményekben kíván továbbtanulni. A felvételt nyert hallgatók teljes képzési ösztöndíjra, úgynevezett miniszteri ösztöndíjra pályázhatnak. A pályázatot az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI), az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel (ELTE) együttműködve dolgozza ki, és a pályázatot a Beregszászi Agora Információs Központ és az ELTE lebonyolítói közreműködésével hirdeti meg.

Az ösztöndíjak elbírálásánál figyelembe veszik, hogy az adott hallgató olyan szakra nyerjen felvételt, amely Kárpátalján nem tanulható magyar nyelven. Az ösztöndíjaknál külön helyeket különítenek el a teológusképzésre felvételt nyert hallgatók számára különítik el.

A pályázatra olyan kárpátaljai érettségizők jelentkezhetnek, akik magyarországi felsőoktatási intézmények nappali munkarendű alap- és osztatlan képzésére, vagy mesterképzésére nyert felvételt meghatározott szakokra (<http://genius-ja.uz.ua/osztondij-lehetoseg-alap-osztatlan-es-mester-kepzes-kezdoknek.html>).

5.3. Részképzéses ösztöndíj

Kárpátaljai felsőoktatási intézményekben tanulmányt folytató ukrán állampolgárságú személyek részképzéses ösztöndíjra pályázhatnak. Ennek keretében teljes szemeszteres részképzésen vagy részképzős tanulmányúton vehetnek részt Magyarország valamelyik felsőoktatási intézményébe, betekintést nyerve az ottani felsőoktatási intézmény diákéletébe. Az ösztöndíjat elnyerő pályázó részére a befogadó felsőoktatási intézmény ösztöndíjat biztosít a részképzés ideje alatt (<http://genius-ja.uz.ua/tajekoztato-a-felsooktatasi-intezmenyek-reszere-a-magyarorszagi-reszkepzeses-tanulmanyokra-erkezo-hallgatok-fogadasarol.html>).

5.4. Erasmus+ program

2016 óta a kárpátaljai felsőoktatási intézményekre is kiterjesztették az Erasmus+ programot, melynek célja a hallgatók nemzetközi oktatási és kulturális cseretevékenységének, azaz mobilitásának támogatása,

lehetővé téve oktatási, nyelvi, szakmai és kulturális tapasztalatok megszerzését külföldi felsőoktatási intézményben az Európai Unión belül. Ezen kívül meghatározott oktatási területhez kötődő oktatási mobilitási tevékenység megvalósítására is lehetőséget biztosít. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola a 2017/18-as tanévig a következő felsőoktatási intézményekkel kötött együttműködési szerződést:

- Debreceni Egyetem;
- Eötvös Loránd Tudományegyetem;
- Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar;
- Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem;
- Izmiri (Törökország) Dokuz Eylül Egyetem;
- Konstantin Filozófus Egyetem

(<http://kmf.uz.ua/hu/erasmus/hallgatoi-palyazat/>).

5.5. Makovecz Hallgatói Mobilitási Program

2017-től a kárpátaljai magyar felsőoktatásban részt vevő hallgatók Makovecz Hallgatói Mobilitási Programra is pályázhatnak, melynek keretén belül teljes szemeszteres részképzésen vagy részképző tanulmányi úton vehetnek részt a hallgatók. A tanulmányutak időtartama 1-5 hónap lehet. A tanulmányutak céljai között szerepel tudományos diákköri dolgozat megírása, sajátos témák esetén szakdolgozat elkészítése.

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolával a következő felsőoktatási intézmények kötöttek együttműködési megállapodást:

- Budapesti Corvinus Egyetem;
- Debreceni Egyetem;
- Eötvös József Főiskola, Baja;
- Eötvös Lóránd Tudományegyetem;
- Kaposvári Egyetem;
- Károli Gáspár Református Egyetem;
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem;
- Nyíregyházi Egyetem;
- Pannon Egyetem, Veszprém;
- Sárospataki Református Teológiai Akadémia;
- Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola;

- Szent István Egyetem;
- Wesley János Lelkészképző Főiskola;
- Babes-Bolyai Tudományegyetem;
- Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem Magyar Nyelvű Művészeti Kara;
- Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara;
- Partiumi Keresztény Egyetem;
- Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
- Selye János Egyetem;
- Újvidéki Egyetem Szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kara (<http://kmf.uz.ua/hu/palyazati-felhivas-2/>).

5.6. PhD-ösztöndíj

Magyar állami ösztöndíjjal támogatott doktori képzésre jelentkezhetnek azok az ukrán állampolgárságú, magyar nemzetiségű személyek, akik doktori felvételi eljárásban nappali tagozatos képzésre jelentkeztek és önköltséges PhD vagy DLA képzésre nyertek felvételt. A pályázat elbírálásakor figyelembe veszik a kárpátaljai felsőoktatás igényeit, hogy Ukrajnában szereztek egyetemi diplomájukat, illetve valamely kárpátaljai felsőoktatási intézményben dolgoznak (<http://genius-ja.uz.ua/palyazati-kiiras-magyar-allami-osztondijjal-tamogatott-doktori-kepzesre.html>, Orosz, 2005).

5.7. Kutatói ösztöndíj

A határon túli magyar tudományosság illetve a magyar nyelvű és magyar tárgyú tudományos kutatások támogatása érdekében több kutatói programot hirdetnek meg. Ezen pályázatokra doktori fokozattal vagy egyetemi végzettséggel rendelkező kutatók jelentkezhetnek, akik tudományos tevékenységet végeznek (Orosz, 2005). Ezek közé sorolhatók:

- Márton Áron Kutatói Program;
- Márton Áron Tehetséggondozó Program;
- Domus ösztöndíj;
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Márton Áron Szakkollégiumi Program.

6. Összegzés

A rendszerváltást követő években az országhatárok átjárhatóvá váltak, s ezáltal a külföldi magyarok számára lehetővé nyílt az anyaországi továbbtanulásra. A kárpátaljai magyar fiatalok élnek a hallgatói célú mobilitás lehetőségével, s legtöbbször az anyaországot célozzák meg. Kezdetben csak a Magyar Nyelvi Intézet (jelenleg Balassi Intézet egyetemi előkészítő képzése) tette lehetővé a kárpátaljai diákok számára, hogy intézményes keretek között továbbtanulhassanak az anyaországban, s mindebben ösztöndíjjal támogassák őket. Ennek megfelelően az említett intézmény egyfajta kitörési pontként szolgált. Napjainkra az anyaországi képzési kínálat jelentős mértékben kiszélesedett a külföldi diákok számára. Teljes képzési ösztöndíjakon túl PhD-ösztöndíjra, részképzéses ösztöndíjakra, csereprogramokra és kutatói ösztöndíjakra is jelentkezhetnek a kárpátaljaiak.

Irodalomjegyzék

Berács József (2011): Diák mobilitás és Magyarország vonzereje. In: Berács József – Hrubos Ildikó – Temesi József (szerk.): *„Magyar Felsőoktatás 2010”. Konferencia dokumentumok*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. 44-54.

Beregszászi Anikó – Csernicsek István – Orosz Ildikó (2001): *Nyelv, oktatás, politika*. Beregszász, Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.

Cserti Csapó Tibor – Furray R. Katalin (2011): Határokon átnyúló felsőoktatás – Külföldi tapasztalatok. In: Furray R. Katalin – Híves Tamás (szerk.): *Oktatás a határok mentén*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. 57-65.

Derék Pál (2003): Az egységesülő európai felsőoktatás alapelvei. A hungarológia jövője az Európai Unió egyetemén. In: Újváry Gábor (szerk.): *A Balassi Bálint Intézet évkönyve. Hungarológia a XXI. században*. Budapest, Balassi Bálint Intézet. 38-45.

Dusa Ágnes Réka (2011): Külföldi hallgatók a Debreceni Egyetemen. Szakdolgozat, kézirat. Debreceni Egyetem, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék.

Dusa Ágnes Réka (2015): Pedagógushallgatók nemzetközi mobilitási tervei. In: Pusztai Gabriella–Ceglédi Tímea (szerk.): *Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében*. Nagyvárad–Budapest. Partium–PPS–UMK. 224-241.

Epare, Christian (2008): A nemzet peremén. Külföldi magyar ösztöndíjasok a fővárosban In: Kötél Emőke – Szarka László (szerk.)

Határhelyzetek, Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 10-30.

Erdei Itala (2005): Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. In: *Educatio*. 2. 334-336.

Fercsik Rita (2008): Szülőföldről a hazába – és vissza? In: Szarka László – Kötél Emőke (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején.* Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 124-138.

Hanusz Árpád – Kókai Sándor (2009): Kárpátalja megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye turisztikai szakember-ellátottságának felmérése, fejlesztése. Kutatási jelentés. Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola.

Horváth István (2004): Az erdélyi magyar fiatalok Magyarország irányú tanulási migrációja, 1990-2000. In: *Erdélyi Társadalom*. 2. 59-84.

Hrubos Ildikó (2005): A peregrinációtól az európai felsőoktatási térségig. In: *Educatio*. 2. 223-243.

Kasza Georgina (2010): Helyzetkép a nemzetközi hallgatói mobilitásról In: Garai Orsolya (szerk.): *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010.* Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály. 177–192.

Keller Magdolna (2004): Magyar nyelvű pedagógusképzés a határokon túl. In: *Educatio*. 3. 441-462.

Knight, Jane (2008): Internationalization: A Decade of Changes and Challenges In: *International Higher Education*. 50. 6-7.

Lajos Tamás (2005): A mobilitás mint a felsőoktatás erőforrása. In: *Educatio*. 2. 267-281.

Langerné Rédei Márta (2008): *A tanulmányi célú mobilitás.* MTA doktori értekezés. Budapest.

Langerné Rédei Márta (2009): A tanulói migráció és a munkapiac. In: Illés Sándor (szerk.): *Magyarország vonzásában.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézet. 67-129.

Márkus Zsuzsanna (2013): Kárpátaljai középiskolások tanulmányi célú migrációs tervei In: Teperics Károly (szerk.): *Tanulmányi célú nemzetközi migráció Kárpátalján.* Budapest, Didakt – Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 25-40.

Mihalik Andrea (2012): Hazai és nemzetközi hallgatói mobilitási programok: az Erasmus program sikerei. Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Kar.

Mol, Christof van (2014): Intra-European Student Mobility in International Higher Education Circuits. Europe on the Move. University of Antwerp,

Belgium and Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute / KNAW / UG, the Netherlands

Molnár Csaba (2008): Érvényesülés, karrierépítés – hazatérés. Hallgatói döntéshelyzetek. In: Kötél Emőke – Szarka László (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemek peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 139-155.

Orosz Ildikó (1993): A Kodolányi János Magyar Nyelvű Előkészítő Intézet Beregszászban tartott felvételijének eredménye. In: *Kárpátaljai Szemle*. 1. 3-4.

Orosz Ildikó (2005): *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében (1989-1999)*. Ungvár, PoliPrint.

Pusztai Gabriella – Kozma Tamás (2008): *Felsőoktatási együttműködések a „Partium” térségében*. Debrecen, Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ.

Pusztai Gabriella – Nagy Éva (2005): Tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. In: *Educatio*. 2. 360-384.

Rédei Márta (2014): Vándorló diákok. In: *Demográfia*. 1. 73-93.

Szentannai Ágota (2001): A Magyarországon tanult fiatalok karrierkövetése. In: *Regio*. 4. 113-131

Takács Zoltán – Tátrai Patrik – Erőss Ágnes (2013): A Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció. In: *Tér és Társadalom*. 2. 77-95.

Takács Zoltán (2013): *Felsőoktatási határ/helyzetek*. Szabadka, Magyarságkutató Tudományos Társaság.

Teperics Károly (2012): A tanulmányi célú nemzetközi migráció Magyarországon – esettanulmány Debrecen. In: Nyári Diána (szerk.): *Kockázat – Konfliktus – Kihívás. A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék. 845-858.

Tornyi Zsuzsa Zsófia (2007): Határon túli doktoranduszlányok. In: *Napút*. 4. 15-25.

Tót Éva (2005): Magyar hallgatók külföldön, *Educatio*. 2. 302-319.

Váradai Monika Mária (2013): Migrációs történetek, döntések és narratív identitás. A tanulmányi célú migrációról – másként. In: *Tér és Társadalom*. 2. 96-117.

Боркач Є. І. (2013): Академічна мобільність в Угорщині на початку XXI століття In: *Вісник Житомирського державного університету*, 67, 44-47.

[Barkáts: Hallgatói célú mobilitás Magyarország irányába a XXI. században].

Куценко В. И. – Руденко Н. П. (2010): Освітня міграція: соціально-економічні та професійні аспекти Ін.: Кравців Василь Степанович (редакт.) Регіональна економіка, науково-практичний журнал №16 123-125. [Kucenko – Rudenko: Oktatási migráció: szociálgazdasági és szakmai megközelítés].